

ZHRNUTIE

V priebehu pravidelnej návštevy v roku 2023 delegácia CPT posudzovala zaobchádzanie s osobami obmedzenými na osobnej slobode políciou a záruky poskytované týmto osobám a zaobchádzanie s osobami vo väzniciach a podmienky ich zadržiavania. Ďalej posudzovala zaobchádzanie s osobami umiestnenými v Detenčnom ústave v Hronovciach, ktorým bolo súdom uložené ochranné opatrenie detencie, s nedobrovoľnými pacientmi v dvoch civilných psychiatrických zariadeniach a s cudzími štátnymi príslušníkmi zaistenými v Útvare policajného zaistenia pre cudzincov Medveďov.

Spolupráca poskytovaná delegácii tak zo strany štátnych orgánov ako aj zo strany zamestnancov navštívených zariadení bola vynikajúca. Výbor ďalej víta, že od poslednej pravidelnej návštevy uskutočnenej v roku 2018 nastalo viacero pozitívnych zmien. Napriek tomu viaceré odporúčania, ktoré navrhol výbor CPT v nadväznosti na predchádzajúce návštevy, zostávali nezrealizované.

Policajné zaistenie

Podľa vyjadrenia väčšiny osôb, s ktorými delegácia hovorila počas návštevy, policajti s nimi zaobchádzali korektne. Napriek tomu si delegácia vypočula niekoľko tvrdení o zlom fyzickom zaobchádzaní a nadmernom použití sily pri zatýkaní, počas prevozu zadržaných osôb na policajné stanice a pri ich prvotnej registrácii policajtmí. Vyskytli sa aj tvrdenia o príliš tesne nasadených putách a o dlhšie trvajúcom spútaní osôb v stresových pozíciách na policajných staniciach, vrátane pripútania k upevnenému objektu. CPT odporúča, aby slovenské orgány pokračovali v úsilí o boj proti zlému zaobchádzaniu zo strany policajtov – nezákonnému správaniu, ktoré podkopáva zásadnú dôveru medzi políciou a verejnosťou. Slovenské orgány taktiež vyzýva, aby skoncovali s praxou pripútavania zaistených osôb k upevneným objektom v policajných zariadeniach.

CPT síce konštatuje, že od poslednej návštevy bola posilnená formálna inštitucionálna nezávislosť vyšetrovania tvrdení o zlom zaobchádzaní zo strany policajtov (ako aj príslušníkov väzenského zboru), ale vyjadruje určité výhrady týkajúce sa toho, či nový mechanizmus, Úrad inšpekčnej služby, je v plnom súlade s požiadavkou nezávislosti.

Pokiaľ ide o základné záruky proti zlému zaobchádzaniu, CPT berie na vedomie, že bolo revidované písomné poučenie o právach zadržaných osôb, a že právo na prístup k advokátovi a právo informovať tretiu stranu o zadržení majú dnes všetky kategórie osôb obmedzených na osobnej slobode políciou, bez ohľadu na presný právny dôvod policajného zaistenia. Vyskytli sa však aj tvrdenia, že zadržané osoby neboli riadne informované o ich právach, alebo že sa ich policajti pokúsili neformálne vypočúť ešte predtým, ako im boli poskytnuté akékoľvek informácie o ich právach.

Zatiaľ čo viaceré osoby, s ktorými delegácia počas návštevy hovorila, potvrdili, že im bolo bezodkladne poskytnuté právo na prístup k advokátovi, delegácia si vypočula aj niekoľko tvrdení, že policajti pod rôznymi zámienkami odrádzali osoby zbavené osobnej slobody od požadovania prítomnosti advokáta, alebo že ich žiadosť nebrali do úvahy.

Pokiaľ ide o právo na prístup k lekárovi, zistenia delegácie ukazujú, že policajti bezodkladne vyhověli žiadostiam zadržaných osôb o vyšetrenie lekárom, a že v niekoľkých prípadoch boli zadržané osoby lekársky vyšetrené na podnet samotných policajtov. Zdá sa však, že písomné poučenie o právach zadržaných osôb nenáležite obmedzuje rozsah práva na prístup k lekárovi iba na prípady, v ktorých boli použité donucovacie prostriedky. Navyše, lekárske prehliadky zadržaných osôb sa aj naďalej systematicky vykonávali za prítomnosti policajtov.

CPT konštatuje, že príslušné právne predpisy obsahujú viacero záruk týkajúcich sa mladistvých obmedzených na osobnej slobode políciou. Hoci mladiství podozriví požívajú všeobecné právo na prístup k advokátovi, povinné zastúpenie advokátom sa ešte stále uplatňuje až vtedy, keď je mladistvý oficiálne „obvinený“. CPT opakuje odporúčanie, aby mladiství obmedzení na osobnej slobode neboli vzhľadom na ich osobitnú zraniteľnosť nikdy podrobení policajnému vypočúvaniu

alebo požiadaní o akékoľvek vyjadrenia alebo o podpísanie akýchkoľvek dokumentov súvisiacich s činom, z ktorého sú podozriví, bez prítomnosti advokáta alebo v zásade inej dôveryhodnej dospeléj osoby.

Materiálne podmienky v celách policajného zaistenia, ktoré delegácia videla, boli primerané. Avšak napriek tomu, že takzvané „vyhradené priestory“, t. j. malé priestory určené na krátkodobé zadržanie, nie sú určené ani vybavené na pobyt cez noc, delegácia si vypočula niekoľko tvrdení, že osoby v nich boli umiestnené aj cez noc.

Väzenské zariadenia

Výbor CPT víta zmeny a doplnenia právnych predpisov, ktoré boli prijaté od poslednej návštevy, a ktorými sa zlepšila situácia obvinených vo výkone väzby a väzňov odsúdených na doživotie; žiada ďalšie informácie o plánovaných legislatívnych zmenách, ktoré sa budú vzťahovať na situáciu odsúdených všeobecne.

Napriek skutočnosti, že od poslednej návštevy došlo k miernemu poklesu väzenskej populácie a väzenský systém ako celok funguje pod svojou oficiálnou kapacitou, delegácia aj naďalej pozorovala stiesnené podmienky v niektorých celách a index väzenskej populácie patriaci medzi najvyššie v Európe.

V ústave v Žiline delegácia nepočula žiadne tvrdenia o zlom fyzickom zaobchádzaní s väzňami zo strany personálu. Hoci niektorí z väzňov, s ktorými delegácia hovorila v ústave v Hrnčiarovciach nad Parnou, udávali zlé fyzické zaobchádzanie (ako sú facky a kopance), drvivá väčšina väzňov uvádzala, že sa s nimi zaobchádza korektne.

Na rozdiel od toho výbor CPT vážne znepokojila situácia v *ústave v Ružomberku*. Mnohí z väzňov, s ktorými delegácia hovorila, udávali zlé fyzické zaobchádzanie zo strany určitých príslušníkov väzenského zboru, vrátane faciek, úderov, kopancov a rán zasadených teleskopickými obuškami. K údajnému zlému zaobchádzaniu malo dochádzať najmä v jednotke, v ktorej sú umiestnení odsúdení s maximálnym stupňom stráženia, v diferenciačnej skupine C – priestoroch, ktoré nie sú monitorované kamerovým systémom.

V správe sa spomína jeden konkrétny prípad väžňa, ktorého určití príslušníci väzenského zboru údajne opakovane bili. Ku koncu návštevy delegácia požiadala slovenské orgány o prešetrenie tohto prípadu a situácie v tomto ústave všeobecnejšie. Výbor CPT však konštatuje, že poskytnuté informácie úplne neodstránili jeho obavy, a žiada o poskytnutie kópie vyšetrovacieho spisu. Výbor ďalej odporúča, aby príslušníci zboru v ústave v Ružomberku dostali dôrazné a v pravidelných intervaloch opakované upozornenie, že akákoľvek forma zlého zaobchádzania s väzňami, vrátane slovných urážok, je nezákonná, neprofesionálna a neprijateľná, a že za ňu budú uložené primerané sankcie.

Pokiaľ ide o materiálne podmienky, technický stav ústavu v Hrnčiarovciach nad Parnou bol primeraný a technický stav ústavu v Ružomberku bol celkovo prijateľný; CPT víta plány na rekonštrukciu ústavu v Žiline, kde materiálne podmienky v čase návštevy nezodpovedali štandardu.

V ústave v Ružomberku a v celách pre obvinených vo výkone väzby v ústave v Žiline boli na oknách väčšiny ciel osadené nepriehľadné plastové tabule zabráňujúce prístupu denného osvetlenia a vetraniu, ako aj vonkajšiemu výhľadu, čo vytváralo tiesnivý efekt. Navyše, väzňom v žilinskom ústave sa na vychádzku na čerstvom vzduchu ponúkali malé dvorce (s rozlohou 13 a 16 m²), v ktorých nie je vynaložené reálnej fyzickej námahy mysliteľné.

Delegácia nadobudla celkovo pozitívny dojem z režimových aktivít ponúkaných väčšine odsúdených vo všetkých troch navštívených zariadeniach. Pokiaľ ide o obvinených vo výkone väzby, obvinení umiestnení v oddiele so zmierneným režimom v *ústave v Žiline* sa mohli počas dňa voľne pohybovať v rámci svojich oddielov a zamestnanci sa pre nich snažili zabezpečiť organizované aktivity. Avšak režim obvinených vo výkone väzby, ktorí boli v tomto ústave umiestnení v oddiele so štandardným režimom, a režim nepracujúcich odsúdených pod maximálnym stupňom stráženia v *ústave v Ružomberku* bol ešte stále ochudobnený; títo odsúdení boli až 23 hodín denne zatvorení v ich celách, a hoci sa im personál snažil ponúkať určité aktivity, väčšinu času trávili nečinne. Výbor odporúča, aby slovenské orgány pokračovali v úsilí o zvýšenie počtu odsúdených zapojených do práce a organizovaných aktivít.

Pokiaľ ide o poskytovanie zdravotnej starostlivosti, je pozitívne, že vo všetkých troch navštívených zariadeniach boli k dispozícii potrebné lieky a vybavenie, a že všetci novoprijatí väzni boli podrobení dôkladnému lekárskemu vyšetreniu. Napriek tomu viaceré z odporúčaní navrhnutých výborom CPT po predchádzajúcich návštevách zostávali nezrealizované. Týkalo sa to najmä zaznamenávania zranení (záznam bol v mnohých prípadoch neúplný), nedostatočnej prítomnosti zdravotných sestier v zariadeniach a z toho vyplývajúceho problému distribúcie liekov príslušníkmi väzenského zboru, prítomnosti príslušníkov väzenského zboru pri lekárskejších prehliadkach a skutočnosti, že väzenský zdravotnícky personál poskytoval zdravotnú starostlivosť príslušníkom väzenského zboru.

Detencia migrantov

Delegácia navštívila Útvar policajného zaistenia pre cudzincov Medveďov, v ktorom bolo v čase návštevy umiestnených 78 osôb.

Vypočula si dve tvrdenia o zlom fyzickom zaobchádzaní so zaistenými cudzími štátnymi príslušníkmi zo strany personálu, pozostávajúceho z udierania, ktorým sa údajne mala vynútiť poslušnosť. V čase návštevy kriminálna polícia vyšetruovala ďalšie podobné tvrdenie. CPT odporúča, aby sa personálu dôrazne opakovalo, že akákoľvek forma zlého zaobchádzania je nezákonná, neprofesionálna a neprijateľná, a že za ňu budú uložené primerané sankcie.

Pokiaľ ide o materiálne podmienky, zariadenie pôsobilo väzenským dojmom, a budova slúžiaca na ubytovanie cudzích štátnych príslušníkov bola v zlom technickom stave. Vedenie síce žiadalo o opravu a o dodanie nového vybavenia, ale v čase návštevy ešte nedostalo kladnú odpoveď. Pre zariadenie by mal byť vypracovaný program priebežnej renovácie. Okrem toho by slovenské orgány mali zaisteným cudzím štátnym príslušníkom umožniť, aby nosili svoje vlastné oblečenie, a mali by zvýšiť pestrosť stravy a porcie jedla.

Zaistení migranti by mali mať k dispozícii režim zodpovedajúci ich právnemu postaveniu, s limitovanými obmedzeniami a s pestrou ponukou aktivít. V zariadení však neprebíhali žiadne aktivity, nakoľko projekt realizovaný mimovládnu organizáciou bol ukončený viac ako mesiac pred návštevou. V tejto súvislosti je potrebné prijať bezodkladné opatrenia na zabezpečenie kontinuálnej dostupnosti aktivít v Medveďove ako aj v ostatných zariadeniach pre migrantov prevádzkovaných v krajine.

Hoci opatrenia týkajúce sa poskytovania zdravotnej starostlivosti boli vcelku uspokojivé, zisťovanie existencie zranení pri prijíme nebolo adekvátne. V správe je uvedených viacero odporúčaní zameraných na zlepšenie detekcie akýchkoľvek príznakov zranenia, vrátane ich zaznamenávania. Navyše, v čase návštevy sa prístup k špecializovanej starostlivosti zdal byť sťažený a prítomnosť psychológa v zariadení nebola dostatočná. Slovenským orgánom sa odporúča, aby tieto nedostatky odstránili.

Výbor taktiež odporúča prijať opatrenia na zlepšenie prístupu zaistených cudzích štátnych príslušníkov k informáciám o stave ich prípadu a zabezpečiť prítomnosť pracovníkov, ktorí s nimi môžu komunikovať. Keďže zaisteným cudzím štátnym príslušníkom personál pri príchode systematicky odoberal mobilné telefóny, slovenské orgány sa vyzývajú, aby všetkým zabezpečili každodenný kontakt s vonkajším svetom, a aby sa im podľa možnosti umožnilo ponechať si vlastné mobilné telefóny. A napokon by sa mali prijať opatrenia s cieľom zabezpečiť, aby zaistení cudzí

štátni príslušníci, ktorí nepodali žiadosť o azyl, mali prístup k právnej pomoci, a aby sa v praxi celkovo zefektívnilo poskytovanie právnej pomoci zaisteným cudzím štátnym príslušníkom.

Forenzné psychiatrické zariadenia

Výbor navštívil Detenčný ústav v Hronovciach, prvé forenzné psychiatrické zariadenie v krajine zriadené na umiestnenie osôb, ktorým súd uložil ochranné opatrenie detencie podľa § 81 slovenského Trestného zákona.

V čase návštevy bolo v ústave umiestnených 16 pacientov, pričom delegácia nepočula žiadne tvrdenia o zlom fyzickom zaobchádzaní s pacientmi zo strany personálu. Hoci dochádzalo k násiliu medzi pacientmi, zdalo sa, že personál na tieto incidenty reagoval pohotovo a primerane.

Pokiaľ ide o materiálne podmienky, budovy boli čisté a zabezpečovali dobrý prístup k dennému aj umelému osvetleniu. Orgány by však mali urobiť konkrétne kroky na posilnenie terapeutického účinku prostredia, vrátane vizuálnej stimulácie pacientov v ich izbách a v spoločných priestoroch.

Výbor osobitne kriticky vníma nadmerný dôraz na bezpečnosť a množstvo bezpečnostných kamier, vrátane kamier vo všetkých liečebných izbách. Výbor sa domnieva, že rozhodnutie nasadiť kamerový dohľad v liečebnej izbe by malo vždy vychádzať z existencie závažných zdravotných alebo bezpečnostných obáv, určených na základe individuálneho posúdenia rizika, a malo by sa pravidelne prehodnocovať. Ďalej by sa mali výrazne zredukovať časté osobné prehliadky pacientov, ktoré by sa mali zakladať na individuálnom posúdení rizika.

Správa uvádza viacero odporúčaní týkajúcich sa liečby pacientov umiestnených v dvoch liečebných jednotkách v Hronovciach (červená a oranžová liečebná jednotka). Výbor vyzýva na rozšírenie rozsahu aktivít ponúkaných pacientom umiestneným v červenej liečebnej jednotke, teda v jednotke s najvyšším stupňom bezpečnosti, a na prispôsobenie týchto aktivít ich potrebám. Výbor ďalej odporúča prehodnotiť postup, podľa ktorého sa všetky konzultácie a aktivity v červenej liečebnej jednotke vykonávajú cez mreže. Malo by sa tiež zabezpečiť, aby sa lekárske vyšetrenia pacientov v detencii vždy robili mimo dosluchu, a pokiaľ dotknutý zdravotnícky pracovník v danom prípade výslovne nežiada inak, aj mimo zraku policajtov.

Pokiaľ ide o liečebné plány pre pacientov, treba vyvinúť úsilie s cieľom zabezpečiť ich komplexné navrhovanie a pravidelné prehodnocovanie, aj s účasťou dotknutého pacienta. V tejto súvislosti sa vedeniu ústavu pri prijímaní nového pacienta musia poskytnúť všetky relevantné informácie, vrátane informácií získaných inými službami. Výbor ďalej odporúča, aby sa bezodkladne prehodnotila farmakoterapeutická liečba niektorých pacientov, a aby sa pred nasadením antiandrogénnej liečby vyžiadali ich slobodný a informovaný súhlas. Vo všeobecnosti by sa súhlas s liečbou mal požadovať od pacientov, ktorí sú schopní tento súhlas poskytnúť.

Delegácia posudzovala používanie obmedzovacích prostriedkov v ústave, ktoré sa nezdalo byť nadmerné. Správa však vyzýva na prijatie opatrení, ktorými sa zabezpečí, aby každý pacient podrobený mechanickému obmedzeniu bol pod neustálym priamym dohľadom kvalifikovaného pracovníka.

Pokiaľ ide o záruky, slovenské orgány musia zabezpečiť, aby všetky súdne rozhodnutia nariaďujúce detenciu pacientov v Hronovciach obsahovali riadne odôvodnenie, a aby všetky osoby podrobené tomuto konaniu mali povinné právne zastúpenie. Pacienti musia byť lepšie informovaní o príslušnom postupe a o možnosti podať žiadosť o prepustenie ako aj o trvaní ich umiestnenia do detencie. Informačná brožúra obsahujúca domáci poriadok zariadenia a práva pacientov musí byť vypracovaná v jednoduchom a prístupnom jazyku a musí sa poskytnúť všetkým pacientom po prijatí, ako aj ich rodinám a právnikom.

Delegácia uskutočnila komplexnú návštevu psychiatrického oddelenia nemocnice v Rožňave (psychiatrické oddelenie v Rožňave) a následnú návštevu psychiatrického oddelenia Univerzitnej nemocnice Bratislava – Nemocnice svätého Cyrila a Metoda (psychiatrické oddelenie v Bratislave).

Pacienti, s ktorými sa delegácia rozprávala, neuviedli nič, čo by naznačovalo zlé zaobchádzanie zo strany personálu. V oboch zariadeniach sa síce občas vyskytli prejavy násillia medzi pacientmi, avšak personál vo všeobecnosti zareagoval promptne a primerane.

Životné podmienky pacientov boli v oboch navštívených zariadeniach uspokojivé. Náležitá pozornosť by sa však mala venovať výzdobe patientskych izieb a je potrebné prijať opatrenia, ktorými sa zabezpečí, aby všetci pacienti mali k dispozícii vlastné uzamykateľné miesto na uloženie ich osobných vecí. CPT odporúča, aby sa všetkým pacientom psychiatrickej nemocnice v Bratislave umožnil každodenný prístup k vychádzke na čerstvom vzduchu, v prípade potreby s primeraným dohľadom alebo ochranou.

Pokiaľ ide o liečbu, podľa zistení delegácie bola liečba poskytovaná pacientom primeraná, ale v ich liečebných plánoch chýbal individualizovaný a multidisciplinárny prístup. Navyše, do vypracúvania liečebných plánov by mali byť zapojení aj pacienti. Výbor odporúča, aby slovenské orgány venovali pozornosť týmto nedostatkom a napravili ich.

Pokiaľ ide o elektrokonvulzívnu liečbu (ECT) je pozitívne, že v roku 2020 slovenské orgány prijali národné usmernenie o postupe pri používaní ECT, ktoré požaduje osobitné registre pre jej používanie vo všetkých psychiatrických zariadeniach. Výbor však konštatuje, že na psychiatrickom oddelení v Rožňave sa k ECT pristupovalo často, a že jej použitie nebolo vždy v súlade s príslušným národným usmernením. Výbor odporúča, aby slovenské orgány zabezpečili, že ECT sa bude používať v prísnom súlade s národným usmernením o postupe pri používaní ECT.

Bez súhlasu pacienta by sa ECT mala používať iba v presne vymedzených situáciách, a to i) keď pacient nie je schopný rozhodnúť o tejto liečbe, ii) keď je priamo prítomné ohrozenie života pacienta a ECT je nevyhnutná na záchranu jeho života, a iii) keď sa všetky alternatívne spôsoby liečby pacienta ukázali byť neúčinné. Tieto kumulatívne podmienky by mali byť jasne a prísne vymedzené zákonom.

V období po návšteve CPT v roku 2018 bol prijatý nový zákonný rámec pre používanie obmedzovacích prostriedkov, podľa ktorého majú byť od 1. januára 2025 zakázané sieťové postele. V čase návštevy sa na psychiatrickom oddelení v Rožňave používalo sedem sieťových postelí. Výbor odporúča, aby slovenské orgány urobili potrebné kroky, ktorými zabezpečia, aby sa najneskôr do 1. januára 2025 skutočne prestali používať sieťové postele vo všetkých psychiatrických nemocniciach v Slovenskej republike a našli sa menej obmedzujúce alternatívy.

Správa výboru obsahuje aj viacero odporúčaní týkajúcich sa používania obmedzovacích prostriedkov, vrátane zaistenia čo najkratšej doby trvania ich použitia a nepretržitého, priameho a osobného dohľadu kvalifikovaného pracovníka nad pacientmi podrobenými mechanickým obmedzovacím prostriedkom. Mali by sa prijať aj písomné usmernenia k používaniu opatrení na obmedzenie pohybu, ktoré zamestnanci nepovažovali za opatrenia spadajúce pod rozsah pôsobnosti právnych ustanovení o používaní obmedzovacích prostriedkov.